

Asia: VN/3063/2020

Lausuntopyyntö työryhmän mietinnöstä positiivista luottotietorekisteriä koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

ETLA – Maczulskij, Terhi.

Lausunto oikeusministeriölle työryhmän mietinnöstä positiivista luottotietorekisteriä koskevasta lainsäädännöstä (VN/3063/2020)

Oikeusministeriön asettama työryhmä ehdottaa säädettäväksi uuden lain positiivisesta luottotietorekisteristä, millä pyritään torjumaan ylivelkaantumista. Rekisterin tietoja voitaisiin käyttää luotonannossa sekä rahoitusvakauden ja luottomarkkinoiden seurannassa ja valvonnassa. Myös kansalaiset itse voisivat saada ajantasaisen tiedon luotoista yhdestä paikasta. Rekisterin rekisterinpitäjäksi ehdotetaan Verohallinnon Tulorekisteriyksikköä ja tämä otettaisiin ehdotuksen mukaan käyttöön 1 päivänä huhtikuuta 2024.

Yleistä

Velalla on tärkeä rooli markkinataloudessa tulevien tulovirtojen siirtämisessä nykyhetkeen. Velka vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin, sillä velalla tasataan kulutusta yli elinkaaren. Velka voi toisaalta johtaa maksuhäiriöihin, mikä on mittava ongelma Suomessa. Vuosittain keskimäärin 200 000 ihmistä on ulosoton asiakas. Lisäksi meillä on tiedossa, että ulosotossa olevista 20–50 prosenttia saa vuoden aikana toimeentulotukea. Tämä on yleisempää nuoremmilla kuin vanhemmilla henkilöillä. Toisaalta myös toimeentulotukea saavista jopa 40–60 prosenttia on vuoden aikana ulosotossa. Ylivelkaantuminen ja velkaan liittyvät ongelmat tuleekin ottaa vakavasti. Empiirisen tutkimuskirjallisuuden mukaan kotitalouden velka ja taloudellisista ongelmista johtuva stressi on yhteydessä moniin sosiaalisiin ongelmiin, kuten mielenterveyden häiriöihin (Fitch ym. 2011, Keese ja

Schmitz 2014), odotettuun elinikään ja kuolleisuuteen (Clayton ym. 2015), työkyvyttömyyseläköitymisen ilmentymiseen (Blomgren ym. 2016) ja rikollisuuteen (Felson ym. 2012, Hoeve ym. 2014, Aaltonen ym. 2015).

Mietinnössä on ehdotettu perustettavaksi positiivinen luottotietorekisteri, jonka ylläpitäjänä toimisi Verohallinnon Tulorekisteriyksikkö. Rekisteriä olisi tarkoitus käyttää luotonannossa sekä rahoitusvakauden valvonnassa ja seurannassa. Henkilöt voivat itse saada luottojaan koskevia rekisteritietoja ajantasaisesti. Tämä voi parhaimmillaan lisätä henkilöiden ja kotitalouksien ymmärrystä omasta taloudellisesta tilanteesta ja näin ollen ennaltaehkäistä ylivelkaantumista ja mahdollistua ulosottoa.

Positiivista luottotietorekisteriä voitaisiin hyödyntää tutkimuskäytössä. Velan ja sosiaalisten ongelmien väliset syy-seuraussuhteet eivät ole aina täysin selviä ja yksiselitteisiä. Esimerkiksi terveyden ja velan takaisinmaksuongelmien välillä voi olla vahva kaksisuuntainen yhteys. Toiseksi velan takaisinperinnän itsenäisen vaikutuksen arviointi on haastavaa, koska henkilön havaitsemattomat tekijät vaikuttavat sekä velan takaisinmaksun ongelmiin, että myöhempisiin sosiaalisiin ongelmiin. Lisäksi velan takaisinmaksun ongelmat ja mahdollinen perintä voivat olla seurausta henkilön tekemistä omista elämänvalinnoista. Positiivista luottorekisteriä voidaan hyödyntää tutkimuskäytössä muun muassa siten, että voisimme melko luotettavasti arvioida, kuinka yksityishenkilöiden suorittama oman talouden seuranta voisi ehkäistä ylivelkaantumista.

Tietojen tutkimuskäyttö tulee mahdollistaa

Ehdotuksen mukaan positiivisen luottotietorekisterin tietoja ei voitaisi luovuttaa esimerkiksi tieteellistä tutkimusta tai viranomaisen suunnittelu- ja selvitystyötä varten julkisuuslain 28 §:ssä säädetyllä tavalla. Tietojen tutkimuskäyttö tapahtuisi vain Tilastokeskuksen kautta. Tilastokeskuksella on tilastolain (280/2004) mukaan oikeus saada käyttöön vain ne yksittäiset muuttajat, joita käytetään tilastoinnissa. Positiivista luottotietorekisteriä koskevaa esitystä tulisikin täydentää tietojen tutkimuskäytön osalta, niin että rekisterin kaikki muuttajat ovat saatavilla tieteellistä tutkimusta tai viranomaisen suunnittelu- ja selvitystyötä varten, joko Tilastokeskuksen kautta tai suoraan rekisterinpitäjältä.

Lähteet

Aaltonen, M., Oksanen, A., ja Kivivuori, J. (2016). Debt problems and crime. *Criminology* 54, 307-331.

Blomgren, J., Maunula, N., ja Hiilamo, H. 2016. Do debts lead to disability pension? Evidence from a 15-year follow-up of 54,000 Finnish men and women. *Journal of European Social Policy*, 1-14.

Clayton, M., Linares-Zegarra, J. ja Wilson, J. (2015). Does debt affect health? Cross country evidence on the debt-health nexus. *Social science & Medicine* 130, 51-58.

Felson, R., Osgood, W., Horney, J. ja Wiernik, C. (2012). Having a bad month: General versus specific effects of stress on crime. *Journal of Quantitative Criminology* 28: 347-63.

Fitch, C., Hamilton, S., Bassett, P. ja Davey, R. (2011). The relationship between personal debt and mental health: a systematic review. *Mental Health review Journal* 16, 153-166.

Hoeve, M., Stams, G., van der Zouwen, M., Vergeer, M. Jurrius, K., ja Asscher, J. ja Meeus, W. (2014). A systematic review of financial debt in adolescents and young adults: Prevalence, correlates and associations with crime. *PLoS One* 9:e104909.

Keese, M., ja Schmitz, H. 2014. Broke, ill, and obese: Is there an effect of household debt on health? *The Review of Income and Wealth* 60, 525-541.

Maczulskij Terhi
Elinkeinoelämän tutkimuslaitos